

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยที่พึงประสงค์ในอนาคต ควรมีลักษณะเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ มีวินัย คุณธรรม เสรีภาพ มีความยุติธรรม เป็นคนมีความสุข ครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ เศรษฐกิจสมดุลมีเสถียรภาพ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน เคารพสิทธิมนุษยชน ประเทศชาติ มั่นคง สันติกับเพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมโลกและสันติกับธรรมชาติ (วิชัย ตันศิริ, 2539) ซึ่งการที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณลักษณะดังกล่าวนี้ได้ “การศึกษา” นับเป็นกระบวนการที่มีบทบาทสำคัญยิ่ง แต่จากผลการศึกษาสภาพเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติที่ผ่านมา ซึ่งให้เห็นว่าการจัดการศึกษาในทุกระบบยังต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเป็นอย่างมาก คุณภาพการศึกษาของไทยเป็นเรื่องค่อนข้างวิกฤต เด็กไทยมีความสามารถโดยเฉลี่ยอ่อนลง ทั้งในด้านกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์อย่างมีเหตุผล การริเริ่มสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา รวมทั้งความรู้ทางวิชาการ ด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ตลอดจนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในด้านลักษณะนิสัยต่าง ๆ ซึ่งผลลัพธ์เหล่านี้เกิดจากกระบวนการปลูกฝังเสริมสร้างและการเรียนการสอนที่ขาดประสิทธิภาพ ตลอดจนโครงสร้างของระบบการบริหารจัดการศึกษาที่ยังไม่เอื้อให้การศึกษายเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ทันสมัย สอดคล้อง สนองความต้องการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง (รุ่ง แก้วแดง, 2541, หน้า 6)

แม้ว่าการศึกษาของไทยจะประสบปัญหาวิกฤตมากมาย แต่การศึกษาก็ยังมีความจำเป็นสำหรับการพัฒนาคน ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ และเพื่อจัดการศึกษาที่มีคุณภาพให้แก่ประชาชนไทยทุกคน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน ให้บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่ต้องเก็บค่าใช้จ่ายและให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ และปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ให้พัฒนาวิชาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ (ราชกิจจานุเบกษา, 2542, หน้า 41)

เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (ราชกิจจานุเบกษา, 2542, หน้า 5) สาระสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 คือ มุ่งเน้นให้มีการปฏิรูประบบบริหารและการจัดการทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีเอกภาพในเชิงนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะมาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง และในมาตรา 27 ได้กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาของชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ตลอดจนด้านกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

รัฐบาลยุคปัจจุบัน มีนโยบายที่จะปฏิรูปการศึกษา โดยถือว่าการศึกษเป็นวาระแห่งชาติ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ อันเป็นเงื่อนไขสู่การพัฒนาระบบเศรษฐกิจให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสที่จะเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และมีปัญญาเป็นทุนไว้สร้างงาน สร้างรายได้ นำประเทศให้หลุดรอดจากระบบเศรษฐกิจและสังคมที่ผันแปรอยู่ตลอดเวลา โดยยึดหลักว่า การศึกษาสร้างชาติ สร้างคน และสร้างงาน (กรมวิชาการ, 2544 ก, บทนำ)

จากข้อกำหนดของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และนโยบายของรัฐบาลยุคปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และกำหนดให้สถานศึกษา มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ทั้งนี้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่

เข้มข้นตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนนั้น ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่กำหนดให้สถานศึกษาจัดการศึกษาโดยยึดหลักสูตรแม่บทเป็นกรอบกำกับในการจัดการศึกษา ในบางส่วน กำหนดให้ทุกคนได้เรียนรู้เหมือนกัน แต่ในขณะที่เดียวกันหลักสูตรก็เปิดโอกาสให้ท้องถิ่น คือ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน จังหวัด เขตการศึกษา มีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น อันมีสาเหตุมาจากความเชื่อที่ว่าแม้เราจะสร้างหลักสูตรให้รอบคอบสมบูรณ์เพียงไรก็ตาม เมื่อสังคมเปลี่ยนไป หลักสูตรก็ต้องปรับให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงนั้น ให้มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนตัด เพิ่ม ขยาย ย่อเนื้อหาของวิชาได้ ตราบเท่าที่มั่นใจว่า สิ่งที่น่ามาเสนอจะนำผู้เรียนไปสู่ความสำเร็จตามจุดประสงค์รายวิชานั้น ๆ ได้ (วัลลภ กันทรัพย์, 2537, หน้า 26)

เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ต้องการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นหรือสถานศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขึ้นมาใช้ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นได้ และจากนโยบายของรัฐบาลยุคปัจจุบัน ที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และศิลปวัฒนธรรม และจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พบว่า สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ได้นำเอาวิทยาการจากแขนงวิชาต่าง ๆ ในสาขา สังคมศาสตร์ มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญา และศาสนา และเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองที่ดีให้แก่ผู้เรียน โดยกำหนดสาระที่เป็นองค์ความรู้ไว้ 5 สาระ ได้แก่ สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จริยธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ซึ่งองค์ความรู้ทั้ง 5 สาระนี้ กรมวิชาการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544, หน้า 18) ได้จัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในสาระการเรียนรู้ความรู้ว่า “ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของจังหวัด และภาคที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ในประเทศไทย และภูมิภาคใกล้เคียงในโลก”

จังหวัดสกลนครนั้น เป็นท้องถิ่นที่มีขนบประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และการละเล่น หลากหลายที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน น่าสนใจศึกษาและควรค่าแก่การอนุรักษ์ เช่น งานสมโภชพระธาตุเชิงชุม งานประเพณีแข่งผีโขน งานประเพณีใส่รำลึก และงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง เป็นต้น นอกจากนี้ชาวสกลนครยังมีวิถีการดำเนินชีวิตที่หลากหลาย

อันเนื่องมาจากชาวสกลนครประกอบด้วยชนพื้นเมืองดั้งเดิมหลายเผ่าพันธุ์ ได้แก่ ชาวภูไท ไทข้อ ไทโย้ย ไทกะเลิง ไทอีสาน และไทโส้ ซึ่งอพยพมาจากสาธารณรัฐประชาชนลาวมาเป็นเวลานานแล้ว และมีประชากรเชื้อชาติเวียดนาม อพยพเข้ามาอยู่ครั้งสมัยอินโดจีน และมีชาวจีนที่มีอยู่ทั่วไป เหล่านี้เป็นต้น

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูผู้สอน โรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดสกลนคร จึงมีความสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับใช้ในการสอนนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยพัฒนาเนื้อหาหลักสูตรให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ตัวของตนเอง อันจะยังผลให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจ และร่วมอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นให้เป็นมรดกอันล้ำค่าสืบไป

ปัญหาของการวิจัย

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรอย่างไร และควรประกอบด้วยขอบข่ายเนื้อหาสาระการเรียนรู้อะไรบ้าง
2. การนำหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่สร้างขึ้นไปใช้ จะเกิดผลในด้านผลสัมฤทธิ์และเจตคติต่อผู้เรียนอย่างไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติของผู้เรียนต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2. ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจเรื่องราวในจังหวัดของตนเอง อันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรักและภาคภูมิใจในจังหวัดและท้องถิ่นของตนเอง

3. เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่สนองความต้องการของชุมชนและสนองเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

4. เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และระดับชั้นอื่น ๆ สำหรับสถานศึกษาอื่น ๆ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านนาซอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสกลนคร ประจำปีการศึกษา 2546 จำนวน 28 คน ทั้งนี้เหตุผลในการเลือกที่จะทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษา กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เนื่องจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กำหนดไว้ว่า นักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) จะต้องได้เรียนรู้เรื่องจังหวัด ภาค และประเทศของตน ดังนั้นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นระดับชั้นแรกของช่วงชั้นที่ 2 จึงควรได้เรียนรู้สาระเกี่ยวกับจังหวัดเป็นอันดับแรก

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย การทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง จังหวัดสกลนคร ดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546

3. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษานี้ เป็นส่วนหนึ่งของการจัดทำสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ 1 เรื่อง คือ เรื่อง จังหวัดสกลนคร

4. เหตุผลที่ใช้ในการเลือกโรงเรียนบ้านนาซอ เป็นสถานศึกษาเพื่อใช้ทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษา เนื่องจาก

4.1 เป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาโดยการขยายโอกาสทางการศึกษาที่มีความตื่นตัวในการพัฒนาการศึกษา และมีความประสงค์ที่จะให้ความร่วมมือในการวิจัยและทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อันจะเป็นข้อมูลหรือแนวทางที่สำคัญในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ

4.2 เป็นสถานศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับดีเยี่ยม และได้รับความร่วมมือจากชุมชน เพื่อการพัฒนาการศึกษาและกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียนด้วยดีมาโดยตลอด

กรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร

กรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของ สัจจ อูทรานันท์ (2538, หน้า 38-42) ซึ่งมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตร
4. การกำหนดมาตรการการวัดและประเมินผล
5. การนำหลักสูตรไปใช้
6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. การปรับปรุงและแก้ไขหลักสูตร

เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของกรมวิชาการ (2545, หน้า 1-19) ผู้วิจัยได้ปรับรวมเป็น 5 ขั้นตอน สำหรับเป็นกรอบดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
2. การจัดทำสาระของหลักสูตร
3. การประเมินผลหลักสูตรก่อนนำไปใช้
4. การทดลองใช้หลักสูตร
5. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 หมายถึง หลักสูตรแม่บท ซึ่งเป็นเอกสารหลักสูตรระดับชาติที่กระทรวงศึกษาธิการ จัดทำขึ้นเพื่อให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ

2. หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง หลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยปรับเนื้อหา กิจกรรม การเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล ให้เหมาะสมสอดคล้องกับ

หลักสูตรแม่บท และเกื้อกูลต่อชีวิตจริงของนักเรียนในท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร

3. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หมายถึง การนำหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรที่พัฒนามาจากส่วนกลาง มาปรับหรือขยายเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของท้องถิ่น โดยมีขั้นตอนของการดำเนินการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การจัดทำสาระของหลักสูตร การประเมินผลหลักสูตรก่อนนำไปใช้ การทดลองใช้หลักสูตร และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

4. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและความเป็นไปได้ของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์และสำรวจความต้องการของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตร

5. การจัดทำสาระหลักสูตร หมายถึง การจัดทำเอกสารหลักสูตรตามแนวปฏิบัติของกรมวิชาการ ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดความคาดหวังหรือผลการเรียนรู้รายปี การกำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค การกำหนดเวลาเรียนหรือจำนวนหน่วยกิต การจัดทำคำอธิบายรายวิชา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

6. การประเมินผลหลักสูตรก่อนนำไปใช้ หมายถึง การประเมินหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เทคนิคปุยซองค์

7. เทคนิคปุยซองค์ หมายถึง วิธีการที่ใช้ในการตรวจสอบคุณค่าของเอกสารหลักสูตรและการสอนที่พัฒนาขึ้นก่อนการนำไปใช้จริง โดยวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบ 3 ส่วน ของหลักสูตร คือ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง (จุดประสงค์) กระบวนการจัดการเรียนรู้ (กิจกรรมการเรียนการสอน) และการวัดผลประเมินผล เพื่อหาคุณภาพของหลักสูตร โดยคณะผู้เชี่ยวชาญ ก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้

8. การทดลองใช้หลักสูตร หมายถึง การนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านนาซอ จำนวน 28 คน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 ซึ่งประกอบด้วยเอกสารประกอบหลักสูตร 3 ชนิด คือ

8.1 หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

8.2 ข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดความรู้ความเข้าใจของนักเรียนในเรื่อง จังหวัดสกลนคร ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

8.3 แบบวัดเจตคติ เป็นเครื่องมือที่ใช้วัดความรู้สึกรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

9. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร หมายถึง การนำข้อมูลผลการทดลองใช้หลักสูตรมาใช้เพื่อปรับปรุงแก้ไข แล้วจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาฉบับสมบูรณ์